

Pécsi Tudományegyetem
Irodalomtudományi Doktori Iskola
Kultúratudományi Doktori Program

Tézisfüzet

Baumann Tímea:

„Maradjon emléközet?”

A délszláv háború társadalmi emlékezete a kopácsi magyar
emlékezetközösségben

című PhD értekezéséhez

Témavezető: Kovács Éva Judit, C.s.C.

habilitált egyetemi docens

2013, Pécs

Tartalomjegyzék

I. Célkitűzések.....	3
II. Főbb tézisek.....	3
III. A disszertáció szerkezete.....	5
IV. A disszertáció eredményei	11
V. A disszertációban felhasznált fontosabb szakirodalmak.....	12
VI. Szakmai önéletrajz.....	15
VII. Publikációs jegyzék.....	18

I. Célkitűzések

Doktori disszertációm célja, hogy egy emlékezetközösséget mint sajátos kultúrát, annak társadalmi gyakorlatait, illetve az emlékezetközösség sajátjának tekinthető társadalmi emlékezet alakulását vizsgáljam és elemezzem.

A társadalmi emlékezet tárgya az 1991 és 1995 zajlott, Jugoszlávia felbomlását kísérő ún. délszláv háború horvátországi baranjai eseményei és azok (egyéni és társadalmi) következményei. A kutatás alanyai pedig egy mikroközösség tagjai: a horvátországi Baranjában, Kopácson (horvát nevén Kopačevo) élő, magukat zömében magyar nemzetiségűnek valló emberek.

II. Főbb tézisek

Írásomban egy emlékezetközösséget mint „sajátos kultúrát” igyekeztem bemutatni, kvalitatív kutatási módszerekkel feltárva emlékezési és felejtési stratégiáit. Ezt az elemzést az alábbi téziseket követve végeztem el:

1. Először is feltételeztem, hogy a kopácsi magyarok egy emlékezetközösséget alkotnak. Az emlékezetközösség (memory community / Erinnerungsgemeinschaft) fogalma Peter Burke-től (2001; 1993) származik, aki ezt a következő megfontolások miatt vezette be:

Tekintettel a társadalmi identitások sokféleségére, arra, hogy több versengő, alternatív (családi, helyi, osztály-, nemzeti stb.) emlékezet létezik egymás mellett, érdemes pluralisztikus fogalmakban gondolkodnunk a különböző társadalmi csoportok emlékezetéről, amelyeknek nagyon is lehetnek más és más nézetei arról, mi jelentékeny, mi „emlékezetre méltó” (Burke, 2001: 15.; Burke, 1993: 298).

Ezt a definíciót azért tartom elemzésem számára produktívnak, mivel megengedi egy mikroközösség szintjén is az egyedi sajátosságokkal bíró társadalmi emlékezet feltételezését, és ennek következtében az emlékezetközösség sajátos kultúrája válik vizsgálhatóvá – a magasabb szintű diskurzusok és az általuk meghatározott társadalmi emlékezet, valamint az individuális emlékezet viszonylatában. Ennek a sajátos kultúrának az átfogó vizsgálatát hajtom végre írásomban, áttekintve a kopácsi emlékezetközösség emlékezési és elhallgatási stratégiáit a délszláv háborúról.

A kopácsi emlékezetközösség tagjai három nagy csoportra oszthatók:

- az otthon maradtakra,
- a külföldre (Magyarországra) menekültekre
- és a horvát területekre menekültekre.

Az emlékezetközösségbe azok a menekültek is beletartoznak, akik a háború után nem költöztek vissza Kopácsra, hiszen – bár fizikailag nem integrálódtak újra a kopácsi közösségbe – az emlékekről való beszéd alakításában ők is részt vesznek. Ha feltételezünk egy egykori és jelenlegi kopácsiakból álló emlékezetközösséget, akkor azzal azt is állítjuk, hogy létezik egy olyan lokális társadalmi emlékezet, amely az egyéni emlékezők elbeszélési és elhallgatási stratégiáit szabályozza. Vagyis létezik lokális szinten egy szabályozó mechanizmus, amely megszabja, mi és miként mondható el a háborús emlékekből, illetve létrehoz egy narratív sémát a (traumatikus) emlékek elbeszélésének megsegítésére vagy elhallgatására. A kopácsi emlékezetközösségben ennek a narratív sémának és szabályrendszernek az alakulását tudtam megfigyelni, hiszen ezeknek a traumatikus emlékeknek a feldolgozása még csak most van folyamatban, mivel az események csak 10-15 évvel a kutatás előtt történtek. Azt azonban, hogy léteznek ezek az emlékezetközösséget szabályozó mechanizmusok, elemzésem során (főként a VI. fejezetben) sikerült alátámasztanom.

2. Továbbá az emlékezetközösség nem csak önmaga szabályozza az emlékeket, de a folyamat felülről is irányított, mégpedig a különböző magasabb szintű (hivatalos, terjesztett, uralkodó) diskurzusok (Foucault, 1998) következtében. Ezeket három csoportra osztottam:

- nemzetközi diskurzusok,
- nemzeti diskurzusok,
- magyarországi diskurzusok.

Elemzésem során igyekeztem bizonyítani, hogy ezekhez a diskurzusokhoz képest a háborúról szóló horvátországi magyar diskurzusok alárendeltek. Vagyis a horvátországi magyarok hangja ebben a történetben – ha egyáltalán megszólal – csak egy alacsonyabb szintű diskurzus formáját öltheti. Ha a magasabb szintű diskurzusokat vizsgáljuk, azt tapasztalhatjuk, hogy – bár kategóriáik és sémáik reflexiókat kényszerítenek ki a kopácsi magyar közösség részéről – ezeknek a metszéspontjában nem jöhet létre egy olyan lokális elbeszélés, amely a délszláv háború helyi tapasztalatait e diskurzusok mintájára mesélhetné el, és kanonizálhatná az emlékezetet. A lokális elbeszélés helyén olyan űr keletkezik, amelyet a közösség különböző eljárásokkal igyekszik betölteni. Ezeket az eljárásokat igyekeztem részletesen bemutatni, amikor az emlékezetközösség kultúráját leírtam.

3. Ez a gondolatmenet azt is feltételezi, hogy az etnicitás kategóriája nagyon fontos a kopácsi emlékezetközösség szempontjából. Vagyis a kopácsi magyar emlékezetközösség legfőképpen azért nem képes átvenni a magasabb szintű diskurzusok elbeszéléssémáit, mert azok olyan etnikai alapon történő elkülönítéseket és besorolásokat alkalmaznak, amelyek nem illeszkednek a kopácsi emlékezők identitásához, illetve ezeket követve nem tudják értelmezni és elbeszélni a háborúval kapcsolatos emlékeiket.

4. Az etnicitás kategóriája mellett egy gender alapú különbséget is felfedeztem elemzésem során. Azt igyekeztem alátámasztani (elsősorban az élettörténetek bemutatása kapcsán), hogy a

közösségen belül férfiak és nők – a háborúban rájuk rótt eltérő társadalmi szerepüknel fogva – más-más stratégiákat alkalmaznak az emlékek feldolgozására és kifejezésére. Míg a férfiak számára kockázatos a nyílt elbeszélés (például egy narratív biográfiai interjú szituációjában), és ehelyett a mindennapi beszélgetések fedőtörténeteibe rejtik vagy hivatalos megemlékezési rítusokban fejezik ki emlékeiket, addig a nők viszonylag bátrabban és kockázatmentesebben beszélhetik el emlékeiket. Ugyanakkor fontosnak tartottam hangsúlyozni, hogy a kopácsi nők elbeszéléseit vizsgálva is szakítani kell a hagyományos maskulin - feminin dichotómiával, miszerint a háborúban a férfi aktív cselekvő, a nő passzív elszenvető. Hiszen az élettörténetek is azt mutatják, hogy a nők nagyon is aktívak, csupán más területen (a család és a közösség egyben tartása terén) aktivizálják energiáikat.

Ezeket a téziseket alapul véve igyekeztem részletesen bemutatni a kopácsi emlékezetközösség emlékezési és felejtési eljárásait. A dolgozat a következő stratégiákat tárja fel:

- A) az emlékezet helyeit és a hozzájuk kapcsolódó társadalmi praxisokat, illetve megemlékezési szertartásokat (III. fejezet),
- B) a háborús emlékek élettörténetek keretében történő elbeszélését interjú szituációkban (IV. fejezet),
- C) az emlékek írásba foglalását (V. fejezet),
- D) a mindennapi kommunikációban jelentkező elbeszélés-töredékeket (VI. fejezet),
- E) valamint egy dokumentumfilm felhasználását az emlékezés/felejtés érdekében (IV. és VI. fejezet).

A kopácsi emlékezetközösségben megfigyelt emlékezési és felejtési stratégiákat tekinthetjük egyfajta modellnek, amely megmutatja, hogyan vannak jelen a délszláv háború emlékei a horvátországi magyar közösségekben. Végül soron ez a modell egy példája annak az alacsonyabb szintű diskurzusnak, amely a hivatalos, terjesztett diskurzusok alatt létezik.

III. A disszertáció szerkezete

A disszertáció hét fejezetre és további alfejezetekre tagolódik.

Az I. fejezetben egyrészt a kutatás elméleti háttérét, másrészt a kutatás terepét (Kopácsot) mutatom be. Az elméleti kerethez Michel Foucault diskurzuselméletét (lásd Foucault, 1998; 2000; 2001) vettem alapul, hogy az általa javasolt eljárásmodok segítségével elemezhessem, milyen

diskurzusok hatásában jöhet létre a kopácsi magyar emlékezetközösség társadalmi emlékezete a háborúról. Tézisem Foucaultnak egy a „A diskurzus rendje” című előadásában tett kijelentését veszi alapul, amely a következőképpen hangzik:

Feltételezem, bár bizonyos nem vagyok benne, hogy nincsen olyan társadalom, ahol ne volnának elsődleges fontosságú elbeszélések, amelyeket mesélnek, ismételnék és különféle változatokban előadnak; meghatározott körülmények között elmondott formulák, szövegek, szertartáshoz kapcsolódó diskurzuscsoportok, egyszer elhangzó dolgok, amelyeket megjegyeznek, mert gyanítják, hogy valami titok vagy érték rejtőzik bennük. Röviden szólva, sejthető, hogy a társadalmakban egyfajta szintkülönbség van a diskurzusok között (Foucault, 1998: 55).

Foucault gondolatmenetét követve feltételezem, hogy a délszláv háborúval kapcsolatban is léteznek elsődleges fontosságú elbeszélések, amelyeket magasabb szintű (hivatalos, terjesztett, uralkodó) diskurzusoknak nevezek. Amint Foucault is írja, ezek az elsődleges elbeszéléseknek meghatározó szerepük van a társadalomban, így a délszláv háború magasabb szintű diskurzusai is befolyásolják azt, hogy miként emlékezik a társadalom erre az időszakra. Ezek alól a diskurzusok alól a kopácsi magyar emlékezetközösség sem vonhatja ki magát, ám – amint az elemzésből kiderül – számukra ezek az elsődleges elbeszélések inkább kihívást jelentenek, mintsem olyan elbeszélési sémát, amelynek keretei közé helyezhetnék emlékeiket. A diskurzusok vizsgálatához a terjesztés többféle médiumát lehetne vizsgálni, ezek közül dolgozatomban elsősorban a délszláv háborúról megjelent (történet)tudományos publikációkat és népszerű irodalmakat tekintettem át. Az elemzés eredményeképpen elmondható, hogy ha ezeket a magasabb szintű diskurzusokat vizsgáljuk, azt tapasztalhatjuk, hogy – bár kategóriáik és sémáik reflexiókat kényszerítenek ki a kopácsi magyar közösség részéről – ezeknek a metszéspontjában nem jöhet létre egy olyan lokális elbeszélés, amely a délszláv háború helyi tapasztalatait e diskurzusok mintájára mesélhetné el, és kanonizálhatná az emlékezetet. A lokális elbeszélés helyén olyan űr keletkezik, amelyet a közösség különböző gyakorlatokkal (szóbeli elbeszélés, írásos elbeszélés, megemlékezési szertartások, vizuális megjelenítés) igyekszik betölteni, melyeket a kopácsi emlékezetközösség vizsgálata során mutatok be.

A diskurzuselemzés mint elméleti keret csupán az emlékezetközösség vizsgálatának egyik oldalát jelenti, amikor is az emlékezést befolyásoló külső, nehezítő tényezőkre igyekeztem rámutatni. A másik megközelítési mód pedig az, amikor az egyéni emlékezet problematikája felől közelítünk a kérdéshez. Az egyéni emlékezet vizsgálata a folyamat másik végét ragadja meg, amikor is azt a kérdést tehetjük fel: Miként épül fel a közösség emlékezete a délszláv háború időszakáról a sok-sok egyéni emlékezetből? Az egyéni emlékezet tudományos vizsgálatához számos pszichológiai, történettudományi, társadalomtudományi elméletet vehetünk alapul. Mivel a kopácsi magyarok délszláv háborúval kapcsolatos emlékei esetében traumatikus emlékekről beszélünk, ezért

elsősorban azokat a pszichológiai, pszichoanalitikus elméleteket vettem alapul, melyek a traumatikus emlékek feldolgozásával foglalkoznak.

Végül a két szempont (a felülről irányító diskurzusok és az egyéni emlékezet problematikája) metszéspontjában a lokális **társadalmi emlékezet** kérdéskörét vizsgáltam. Itt a Peter Burke (2001) által használt elnevezést fogadom el, mivel ez egyrészt kevésbé terhelt, mint a Halbwachs által használt, majd később oly sokat kritizált kollektív emlékezet fogalom (Halbwachs, 1971; Halbwachs, 2000), másrészt átfogóbb, mint a kulturális emlékezet, kommunikatív emlékezet (Assmann, 1999) elnevezések. Bármely névvel is illessük a jelenséget, mindenképpen abból a feltételezésből indulunk ki, amelyet már Maurice Halbwachs (2000) és Frederic Charles Bartlett (1985) is lefektetett, miszerint az egyéni emlékezetnek vannak társadalmi dimenziói is, vagyis az egyéni emlékezetet befolyásolják a kulturális minták, a társadalmi keretek. Tehát, bár mindig az egyén emlékezik, ez a folyamat az őt befolyásoló társadalmi csoportok sémáinak, szabályainak hatásában megy végbe. Ez a szabályrendszer pedig a csoporton belüli interakciók következtében alakul ki (lásd Welzer, 2002). E tételeket elfogadva feltételezem, hogy a délszláv háború egyéni emlékezetét létrehozó kopácsiak egy emlékezetközösséget hoznak létre.

A II. fejezet a kutatás módszertanát írja le, és egyben arra vállalkozik, hogy feltárja terepmunkám egy problematikus és érzékeny kérdéskörét, vagyis: Miként kérhető fel az interjúalany arra, hogy traumatikus emlékeiről beszéljen? Milyen módszerekkel segíthető az elbeszélés? Továbbá: Milyen etikai határai vannak egy ilyenfajta kutatásnak? A feltett kérdésekre ebben a fejezetben főként saját tereptapasztalataim fényében és a módszertan kapcsán igyekszem választ adni, miután a trauma és elbeszélés elméleti problematikáját az I. fejezetben már tárgyaltam. Az etika és a módszertan tisztázását azért is tartom fontosnak, mivel ezek fényében válik érthetővé a kutatás eredményeinek minősége és feldolgozási módjai, melyeket a későbbi fejezetekben tárok az olvasók elé.

Kutatásomhoz a közösségtanulmány (community study) értelmezési keretét és kvalitatív módszereit részesítettem előnyben, mivel ezek segítségével vizsgálhatók és elemezhetők mélyebben egy kis közösség emlékezettel kapcsolatos társadalmi praxisai és az egyéni emlékezetmunka. Kopácsi kutatásom során a kulturális antropológia diszciplínáján belül – főként módszertanát illetően – köteleződtem el a közösségtanulmányi szemléletmód mellett. Ez az elköteleződés egyrészt a kutatási tárgy megragadásában érhető tetten, amennyiben egy közösséget, mégpedig egy emlékezetközösséget kívánok vizsgálni. Másrészt pedig a közösség vizsgálatának kvalitatív módszereiben ragadható meg. 2005 és 2010 között, több szakaszban zajlott terepmunkám során a következő kvalitatív módszereket alkalmaztam: narratív biográfiai interjúk készítése és elemzése Gabriele Rosenthal módszertanát követve (Rosenthal, 1995), félig strukturált mélyinterjúk készítése,

résztevő megfigyelés Kopácson, írásos és vizuális emlékek gyűjtése (háborús naplók és feljegyzések, fényképek, mentális térképek készíttetése). A II. fejezetben részletesen beszámolok arról, hogy ezeket a kutatási módszereket miként sikerült felhasználnom a terepmunka közben, és milyen szempontokat vettem figyelembe alkalmazásuk során.

A III. fejezetben az emlékezhelyekre és a megemlékezési szertartásokra fókuszáltam. Elemzésem során arra voltam kíváncsi, hogy a közösség elsődleges élettere (Kopács) miként hat az emlékezet és felejtés mechanizmusaira, illetve maga a tér miként használható fel (tudatosan vagy tudattalanul) arra, hogy az elbeszélhetetlen traumatikus emlékek kifejezésére. Mivel elsősorban a közösség mindennapi gyakorlatában kifejeződő emlékekre voltam kíváncsi, így nem csupán azt a délszláv háborús emlékművet és a hozzá kapcsolódó megemlékezési szertartást vizsgáltam, amelyet az emlékezetközösség tudatosan erre a célra használ – miközben elemzésemben kimutattam ennek a használatnak a belső ellentmondásait is –, hanem azokat az emlékeztető jeleket is, amelyek a közösség tagjainak akarata ellenére hívják elő a traumatikus emlékeket. Ezeknek a fájóan emlékeztető helyeknek a tétje, hogy miként képesek gátolni a felejtést, illetve maga a közösség milyen módon igyekszik szabadulni jelenlétüktől. Az idegenek számára is egyértelmű emlékeztető jeleken túl pedig vannak a térben olyan jelek is, amelyek csak egy adott egyén emlékeit aktivizálják bizonyos szituációkban – legyen az egy szoba elrendezése, egy váza vagy egy üveges kapu. Mivel ezek a tárgyak és terek a mai mindennapoknak is részét képezik, csak bizonyos szituációkban válnak emlékeztető jelekké, így például a háborúról szóló elbeszélés szituációjában. Elemzésemmel azt igyekeztem bemutatni, hogy a habituális emlékezetet aktivizáló emlékművek és megemlékező rítusok, különösen pedig a mindennapok részét képező emlékeztető jelek milyen fontos szerepet játszhatnak az aktív emlékezet létrehozásában, a passzív felejtés ellenében. Mivel ezek az emlékezhelyek a közösség minden tagja számára hozzáférhetők ezért az egész emlékezetközösség társadalmi emlékezetére hatással vannak.

A IV. fejezet három élettörténet részletes elemzését nyújtja. Amint a fejezet végén bemutattam, ezek az élettörténetek szükségszerűen nőktől származnak, hiszen a nők azok, akik gender alapú szerepbesorolásuknál fogva kockázatmentesebben beszélhetik el emlékeiket. Azonban az élettörténetek nemcsak azért érdekesek, mert a nők lehetőségeit és aktivitását mutatják be a háború időszakában, hanem – társadalmi nemtől függetlenül – az emlékezés és a(z) elbeszélhetetlen trauma kifejeződésének útjait figyelhetjük meg bennük. A háború mindhárom elbeszélő számára traumatikus emlékeket hordoz. Az otthonmaradt Ilonkánál ez a gyermekek testi-lelki épsége feletti aggodalomban fejeződik ki, amiben benne rejlik saját felelősségének tudata (hiszen miatta maradt a család a faluban). A kamaszkorú Ágnes esetében szintén az intergenerációs kapcsolatok sérülnek, egyrészt menekültként a szülők hiánya okoz számára traumát. Másrészt ráhárul a feladat, hogy legidősebb

testvérként gondoskodik hűgairól, amelynek csak felnőttként tudna maradéktalanul megfelelni. Végül Mária számára szintén az önazonosságot biztosító közösségtől való eltávolodás jelenti a traumát, amelyet az otthonmaradt édesanyjával való viszonyában él meg legintenzívebben. Ezek az élettörténeteken keresztül felfejthető traumatikus emlékek arra világítanak rá, hogy a délszláv háború által érintettek közül nem csak azokra szükséges figyelmet fordítani, akik közvetlenül extrém traumát éltek át, hanem mindazokra, akiknek az addigi életét bármilyen módon megváltoztatta a háború, hiszen kisebb-nagyobb mértékben ők is traumatizáltak. A személyes traumák súlya nem mérhető egymáshoz, és minden érintettnek a maga traumatikus emlékeivel kell együttélnie és megküzdenie. Az emlékek feldolgozásának egy módját vizsgálhatjuk az élettörténetekben, amelyek elemzése közben az is jól megmutatkozik, hogy milyen kísérleteket tesznek a trauma nyelvi kifejezésére (elbeszélésére), és ezek a kísérletek milyen gyógyító hatással bírnak.

Az V. fejezetben a két kopácsi szerzőtől származó napló¹ elemzésén keresztül azt igyekeztem bemutatni, hogy miként jelennek meg a délszláv háború tapasztalatai írásos formában. Egyúttal rámutattam arra, hogy ezeknek a naplónak milyen nyelvi és pszichológiai akadályokkal kellett megküzdeniük azért, hogy a tapasztalatokat illetve emlékeket írásos formában narrativizálhassák. Azonban nem csupán a szerzők nehézségei felől közelítettem az írások felé, hanem a befogadók egy kiemelt csoportjának, a helyi (kopácsi) emlékezetközösségnek a társadalmi praxisait is igyekeztem belevonni interpretációmbe. Így egy olyan társadalmi keretet vontam a szövegek köré, mely segítségemre volt abban, hogy a naplókat ne pusztán önmagukban, csak szöveg mivoltukban értelmezsem. Vagyis ne kizárólagosan saját olvasatomat mutassam be – bár ez is letagadhatatlanul, sőt tudatosítva benne rejlik az interpretációban –, hanem egy olyan közösség olvasatán keresztül tekintsek a naplókra, amely sajátjaként, emlékezetközösségként pedig kultúrája részeként tekint az írásművekre.

Így a naplókat három fő szempont szerint értelmeztem:

1. a szerzők (emlékezetpolitikai) szándékai, az írás mint társadalmi vagy egyéni tevékenység értelmezése,
2. a szövegek tartalmi és formai megjelenése,
3. valamint a szövegek különböző, az emlékezetpolitikára hatással lévő aktőrök (néprajzkutató, média) és a kopácsi befogadók általi kezelése felől.

A két napló között e tényezők alapján alapvető különbségek mutathatók ki. Míg Kettős Jolán magánjellegű, titkos naplót írt, amelynek elsődleges célja a traumatikus élmények pszichológiai

---

¹ Kettős Dezsőné Ferenc Jolán (2004): Borult, homályos idő..., in Lábadi Károly: *Szétszórásban: A drávaszögi magyarság sorsüldözöttsége a háborúban, 1991-1998*, Budapest-Zágráb, Timp-MESZ, 217-544.

Pataky András (1997): *Rettegő türelem: Szabálytalan napló a 20. század utolsó évtizedéből*. Siklós, magánkiadás

feldolgozása volt, addig Pataky András tudatosan tanúként és krónikásként kívánta rögzíteni és így megörökíteni az egyébként hamar felejtésbe merülő tapasztalatokat és emlékeket. Pataky esetében tudatos törekvésről számolhatunk be, egyrészt a napló publikálását illetően, másrészt a kopácsi emlékezetközösség fenntartása érdekében és az emlékek elbeszélhetőségének segítésére, harmadrészt a magasabb szintű, történettudományos diskurzusban való megszólalásért. Kettős Jolán írása formai jegyeit illetően klasszikus napló, amelyet azonban a néprajzkutatók és a média képviselői írták át publikálás céljából – társszerzőivé válva így a műnek. Pataky András szövege a napló és a memoár vagy önéletrajz montázsát alkotja, krónikai elemekkel kiegészítve, melynek következtében a historiografikus olvasásmód is lehetségessé válik a „szabálytalan napló” esetében. Mindkét napló a kopácsi emlékezetközösség kultúrájának részévé vált, és így bevonódtak a közösség társadalmi praxisaiba. A kopácsiak mindkét művet referenciálisan olvassák, vagyis a szerzőt, az elbeszélőt és a főszereplőt azonosítják, valós szereplőket és valós eseményeket értékelnek a szövegben. Kettős Jolán naplója körül a hitelességben való kételkedés, illetve a történetek szabad megvitatása olyan kommunikatív aktusokat hoz létre a közösségben, amelynek következtében az addig elhallgatott emlékek újra megszólalnak, és az emlékezetmunkát, a délszláv háború társadalmi emlékezetét táplálják. Ezzel szemben Pataky András mint lokális tekintély esetében a kételkedésnek nem marad hely, így el sem igen indulhatnak hasonló kommunikatív aktusok, emlékezet generáló viták a szöveg körül. Mindazonáltal Pataky írása kínál egy olyan bevett értelmezést, narratív sémát, amely elodázhathatja a személyes, traumatikus emlékek felidézését a kopácsiak számára. Így mindkét napló értelmezésénél fontossá válik, hogy ezeket kollektív szövegeknek tekinthetjük, amelynek létrejöttében a szerző, az emlékezetközösség és a közvetítők (kutatók, média) közös szerzőséget vállalnak. A szövegek tehát a társadalmi praxisok közben alakulnak, értelmeződnek és ezeken az értelmezéseken keresztül (akár valós átírásokon keresztül, ahogy Kettős Jolán naplója esetében láthattuk) válnak az emlékezetmunka, az emlékezetközösség kultúrájának részévé.

A VI. fejezet szintézisét adja az addig megismert elbeszélési és elhallgatási kísérleteknek. Hiszen ebben a fejezetben a **terepmunka során készített terepnapló és 28 interjú felhasználásával igyekeztem bemutatni azt, hogy a délszláv háborús emlékek milyen visszatérő témákban jelennek meg, milyen hangsúlykülönbségek találhatók az otthonmaradtak és a menekültek elbeszéléseiben, és miként alakul ezekből az elbeszélés-kísérletekből az emlékezetközösség narratív sémája.** Az általam kiemelt, visszatérő témák (a háború kitörése; életstratégiák; az átmeneti állapot rendje; találkozás az idegennel; a közösség reintegrációja) mind olyan közös pontok az emlékezők számára, amelyek segítségével kifejezhetik személyes sérüléseiket is egy a közösség által szabályozott módon. Vagyis ezekben a mindenki által többé-kevésbé beszélt témákban olyan módon beszélhetik el emlékeiket, hogy azzal ne sértsék meg se a közösségi normákat, se saját identitásukat és

elkerülhessék a trauma állandó ismétlését is az elbeszélésen keresztül. Így ezeknek a tematikus elbeszéléseknek jó része fedőtörténetként szolgál a személyes trauma elfedésére és mégis kimondására, így a passzív felejtést segíti. Ugyanakkor egyes elbeszélők számára éppen ezek a közösségtől készen kapott narratív sémát adnak fogódzót az aktív emlékezéshez és a trauma feldolgozásához. Ez a fejezet egyben egy összegző „tudást” is nyújt arról, hogy a kopácsi magyar emlékezetközösség *mit* mond a délszláv háború időszakáról. Tehát az írásomban hangsúlyos „*Miként beszél?*” kérdése mellett itt a „*Mit beszél el?*” kérdésre is választ kaphatnak azok az olvasók, akiket elsősorban ez érdekel a téma kapcsán. A délszláv háború időszakának leírásához Victor Turnernek a liminalitásról és communitasról szóló elméletét hívtam segítségül, és azt igyekeztem bizonyítani, hogy ez az időszak a közösség életében (mind az otthon maradtakéban, mind a menekültekéban) egy átmeneti állapotként értelmeződik, amely a háború kitörésekor az addigi közösség és közösségi rend felbomlásával kezdődik és a közösség részleges reintegrációjával (a menekültek egy részének visszatéréseivel) és az új közösségi rend kialakulásával (melynek része az emlékezési és felejtési eljárások szabályozása is) zárul. Az átmeneti állapotban pedig megfigyelhető a kopácsi közösségben is a communitasszerű kapcsolatok előtérbe kerülése.

IV. A disszertáció eredményei

Kutatásomat és az ebből született írásművet nemcsak azért tartom fontosnak és megírandónak, mert „mindönt meg kell írni”, vagyis hogy írásos nyoma maradjon a kopácsi emlékezetközösség elbeszéléseinek, hiszen alapvetően nem egy (egyébként hiánypótló) történettudományi munkát kívánok közzétenni a drávaszögi magyar nemzetiségű kisebbség délszláv háborús tapasztalatairól. Sokkal inkább azt szeretném megmutatni írásomban, hogy – a kvalitatív kutatási módszertan felhasználásával, egy mikroközösség emlékezeti praxisainak több szempontú vizsgálatával – miként járulhatok hozzá eredményeimmel az emlékezetkutatáshoz mint tudományos diszciplínához. Ennél fogva kutatásom legfőbb eredményei nem ahhoz kapcsolódnak, hogy *mit* tudhatunk meg a kopácsi emlékezetközösség tagjaitól a délszláv háború időszakáról, hanem hogy ezeket az emlékeket *hogyan* beszélik el vagy *miképpen* hallgatják el. Így legfontosabb eredményemnek azt tartom, hogy sikerült egy lokális emlékezetközösséget mint sajátos kultúrát leírnom, különböző emlékezési és felejtési stratégiáit rögzítenem, és ezen keresztül választ adnom a közösség működésének mikéntjére. Ennek a háttérnek az ismerete egyben segítséget nyújthat ahhoz is, hogy a közösség jelenlegi belső konfliktusait és működési zavarait kezelhessék. A kutatás eredményei azonban modellként is szolgálhatnak: a kopácsi magyar emlékezetközösség leírása modellt nyújt, amely megmutatja, hogyan vannak jelen a délszláv háború emlékei a horvátországi magyar közösségekben. Végző soron pedig ez

a modell egy példája annak az alacsonyabb szintű diskurzusnak, amely a hivatalos, terjesztett diskurzusok alatt létezik.

A disszertáció további fontos eredményének tekintem azt, hogy a vizsgált mikroközösség elbeszélési stratégiáinak bemutatásán keresztül rámutathatók a diskurzusok hierarchiájára, hiszen egy alsóbbrendű diskurzus működését figyelhetjük meg a közösség narrációin keresztül. Ez segíthet abban, hogy megértsük, miért nem közelíthetünk a kopácsi magyar közösség délszláv háborús történeteinek a magasabb szintű, terjesztett diskurzusok narratíváin keresztül, illetve hogy miért nem tudják átvenni ezeknek a diskurzusoknak a sémáit saját emlékeik elbeszéléséhez.

A kutatási eredmények aktualitását és relevanciáját erősíti, hogy egy olyan emlékezetközösség került a vizsgálat fókuszába, amely viszonylag friss (15-20 évvel ezelőtti) emlékek elbeszélésével vagy elhallgatásával küzd. Ez a tény és a terepmunka kontinuos jellege (2005 és 2012 között) pedig lehetővé teszi, hogy a társadalmi emlékezet alakulását is folyamatában ismerhessük meg.

V. A disszertációban felhasznált fontosabb szakirodalmak

Assmann, Jan (1999): *A kulturális emlékezet: Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*, Budapest, Atlantisz

Burke, Peter (1993): Geschichte als soziales Gedächtnis, in Assmann, Aleida – Harth, Dietrich (szerk.): *Mnemosyne: Formen und Funktionen der kulturellen Erinnerung*, Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch, 289-304.

Burke, Peter (2001): A történelem mint társadalmi emlékezet, *Regio 12*, 2001/1, 3-21.

Bürk, Thomas (2004): Raumtheoretische Positionen in angloamerikanischen und deutschsprachigen sozial- und kulturwissenschaftlichen Publikationen seit 1997: Ein Literaturbericht, *kéziratban*

Connerton, Paul (1989): *How societies remember*, Cambridge – New York, CUP

Erős Ferenc (2001): *Az identitás labirintusai: Narratív konstrukciók és identitás-stratégiák*, Budapest, Osiris

Foucault, Michel (1998): A diskurzus rendje, in Foucault, Michel: *A fantasztikus könyvtár: Válogatott tanulmányok, előadások és interjúk*, válogatta és fordította Romhányi Török Gábor, Budapest, Pallas Stúdió – Attraktor Kft, 50-74.

Foucault, Michel (2000): *A szavak és a dolgok: A társadalomtudományok archeológiája*, Budapest, Osiris,

Foucault, Michel (2001): *A tudás archeológiája*, Budapest, Atlantisz, 2001

- Freud, Sigmund (1974): Emlékezés, ismétlés, átdolgozás, In Buda Béla (szerk.): *Pszichoterápia*, Budapest, k.n.
- Freud, Sigmund (2003a): Gyász és melankólia, In uő: *Válogatás az életműből*, szerk. Erős Ferenc, Budapest, Európa, 453-469.
- Freud, Sigmund (2003b): Gátlás, tünet, szorongás. Utószó, In uő: *Válogatás az életműből*, szerk. Erős Ferenc, Budapest, Európa, 577-592.
- Freud, Sigmund (2003c): Túl az örömelven: A Halálöszön és az életöszönök, In Freud, Sigmund: *Válogatás az életműből*, szerk. Erős Ferenc, Budapest, Európa, 495-550.
- Gergen, Kenneth J. – Gergen, Mary M. (2001): A narratívumok és az én mint viszonyrendszer, in László János – Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 5.: Narratív pszichológia*, Budapest, Kijárat, 77-119.
- Harders, Cilja (2004): Krieg und Frieden: Feministische Positionen, In Becker, Ruth – Kortendiek, Beate (szerk.): *Handbuch Frauen- und Geschlechterforschung: Theorien, Methoden, Empirie*, Wiesbaden, Verlag für Sozialwissenschaften
- Herman, Judith (2003): *Trauma és gyógyulás: Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*, Budapest, Háttér – Kávés – NANE Egyesület
- Kovács Éva (2007a): A közösségtanulmányoktól a lokalitás megismeréséig, in Kovács Éva (szerk.): *Közösségtanulmány: Módszertani jegyzet*, Budapest – Pécs, Néprajzi Múzeum – PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 7-21.
- Kovács Éva (2007b): Interjú módszerek és technikák, in Kovács Éva (szerk.): *Közösségtanulmány: Módszertani jegyzet*, Budapest-Pécs, Néprajzi Múzeum – PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi tanszék, 269-277.
- Kovács Éva (2007c): Narratív biográfiai elemzés, in Kovács Éva (szerk.): *Közösségtanulmány: Módszertani jegyzet*, Budapest-Pécs, Néprajzi Múzeum – PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi tanszék, 373-396.
- Kovács Éva (2011): A narratív módszertanok politikája, *Forrás*, 43, 2011/7-8, 3-20.
- Lábadai Károly (1994): *Kopács, a víz melletti falu*, Budapest, k.n.
- Lejeune, Philippe (1994): *Der autobiographische Pakt*, ford. Bayer, Wolfram – Honig, Dieter, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 11-51.
- Man, Paul de (1997): Az önéletrajz mint arcrongálás, ford.: Fogarasi György, *Pompeji*, 1997/2-3, 93-107.
- Marcus, George E. (1998b): On Ideologies of Reflexivity in Contemporary Efforts to Remake the Human Sciences, in Marcus, George E.: *Ethnography through Thick & Thin*, Princeton – New Jersey, Princeton U. P., 181-202.

Mekis D. János – Z. Varga Zoltán (szerk.): *Írott és olvasott identitás: Az önéletrajzi műfajok kontextusai*, Budapest – Pécs, L'Harmattan – Pécsi Tudományegyetem, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Miggelbrink, Judith (2001): *Der gezähmte Blick: Zum Wandeln des Diskurses über „Raum“ und „Region“ in humangeographischen Forschungsansätzen des ausgehenden 20. Jahrhunderts*, A Lipcsei Egyetem Fizika és Földrajztudományi Karján elfogadott disszertáció a Filozófia doktora (Dr. phil.) cím elnyeréséhez

Mitchell, Juliet (1999): Trauma, felismerés és a nyelv helye, *Thalassa*, 1999/2-3, 83-106.

Nora, Pierre (1999): Emlékezet és történelem között. A helyek problematikája, *Aetas* 3, 1999, 142-157.

Oevermann, Ulrich (2002): *Klinische Soziologie auf der Basis der Methodologie der objektiven Hermeneutik: Manifest der objektiv hermeneutischen Sozialforschung*, Frankfurt am Main, Homepage des Instituts für hermeneutische Sozial- und Kulturforschung, www.ihs.de, utolsó letöltés dátuma: 2012. május 25.

P. Ramet, Sabrina (2005): *Thinking about Yugoslavia. Scholarly Debates about the Yugoslav Breakup and the Wars in Bosnia and Kosovo*, Cambridge – New York, Cambridge University Press

Quindeau, Ilka (1995): *Trauma und Geschichte: Interpretationen autobiographischer Erzählungen von Überlebenden des Holocaust*, Frankfurt a. M. Brandes & Apsel

Ricoeur, Paul (2004): *Gedächtnis, Geschichte, Vergessen*, München, Fink

Ricoeur, Paul (1999a): Emlékezet – felejtés – történelem, in Thomka Beáta - N. Kovács Tímea (szerk.): *Narratívák 3.: A kultúra narratívái*, Budapest, Kijárat Kiadó, 51-68.

Ricoeur, Paul (2001): A narratív azonosság, in László János – Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 5.: Narratív pszichológia*, Budapest, Kijárat, 15-25.

Rosenthal, Gabriele (1995): *Erlebte und erzählte Lebensgeschichte. Gestalt und Struktur biographischer Selbstbeschreibungen*, Frankfurt am Main, Campus

Turner, Victor (2002): *A rituális folymat*, Budapest, Osiris

Yael, Danieli (szerk.): *International Handbook of Multigenerational Legacies of Trauma*, New York – London, Plenum

VI. Szakmai önéletrajz

Személyes adatok:

Név: Baumann Tímea
Születési hely, idő: Pécs, 1983. 03. 04.
Állandó lakcím: 7720, Pécsvárad, Pécsi út 49.
Telefonszám: 30/3969547
Email-cím: baumann.timi@manografia.hu

Tanulmányok:

2007-2010 PTE Irodalomtudományi Doktori Iskola, Kultúratudományi Doktori Program, nappali tagozatos doktorandusz
2001-2007 Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, magyar – kommunikáció szak, magyar mint idegen nyelv / hungarológia specializáció
1997-2001 Magyar-Német Nyelvű Iskolaközpont, Pécs

Végzettség:

2007 Magyar nyelv és irodalom bölcsész és középiskolai tanár és magyar mint idegen nyelv / hungarológia tanár MA diploma
Kommunikációs szakember (társadalomtudományi szakirány) MA diploma

Nyelvtudás:

Német nyelv haladó szint (C2)

Állami felsőfokú C típusú nyelvvizsga német nyelvből

A Goethe Intézet nemzetközi német nyelvvizsgálója

Angol nyelv középhaladó szint (B2)

Állami középfokú C típusú nyelvvizsga angol nyelvből

TELC C típusú nemzetközi nyelvvizsga angol nyelvből

Külföldi felsőfokú tanulmányok:

2005/2006. téli szem. berlini Humboldt Egyetem, hungarológia szak, Erasmus-ösztöndíj

2003. augusztus Esseni egyetem (Németország) nyári egyetem, speciális nyelvtudományi kurzus, DAAD-ösztöndíj

Eddigi felsőfokú oktatási tevékenység:

Időintervallum	Oktatás helyszíne	Munkaköri beosztás
2009-2010	Németország, Regensburgi Egyetem, Europaeum Intézet, „Ungarisch-kompakt” program	<i>Magyar nyelv és kultúra lektora</i> Feladatkörök: <ul style="list-style-type: none"> - német anyanyelvű diákok magyar nyelvre való oktatása kezdő és haladó szinten - magyar országismeret és kultúra oktatása német nyelven - a Regensburgi Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem hallgatói közötti cserekapcsolat szervezése, irányítása
2007-2011	PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék	<i>meghívott előadó</i> oktatott kurzusok: <ul style="list-style-type: none"> – Bevezetés az empirikus társadalomkutatás elméletébe (BA) – Írásóra, szakmai szövegolvasás (BA) – Kommunikációelmélet (BA) – Kultúra és társadalom (BA) – Posztmodern és kritikai kultúraelméletek (MA) – Társadalomtudományos megismerés alapjai (MA)
2007-2009	PTE-BTK Nyelvtudományi Tanszék Hungarológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Szeminárium	<i>meghívott előadó</i> oktatott kurzusok: <ul style="list-style-type: none"> - Határon túli magyar irodalom és kultúra (BA) - magyar mint idegen nyelv oktatása A1-C1 szinten (ERASMUS)
2004-2007	PTE-BTK Nyelvtudományi Tanszéke Hungarológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Szeminárium	<i>tanszéki demonstrátor</i> Feladatkörök: <ul style="list-style-type: none"> – Magyar mondattan szeminárium tartása (2004-2006) – Hungarológiai terepmunkák lebonyolítása. (2005 – Kopács / Kopacevo, Horvátország; 2006 – Pusztina / Pustiana, Bákó megye, Románia) – Hungarológiai tematikájú kurzusok tartása – Magyar mint idegen nyelv oktatási segédlet előkészítése

Eddigi kutatási tevékenység:

Időpont	Kutatási téma Tudományterületi besorolás	Terepmunka helyszíne	Kutatási projekt / szervezet
2005-2012	Kopácsi magyarok délszláv háborús emlékezete Tudományterület: Kulturális antropológia	Horvátország, Kopačevo / Kopács	Ph.D.-kutatás PTE Irodalomtudományi Doktori Iskola, Kultúratudományi Doktori Program
2009. január - szeptember	Lebensgeschichte von Tudományterület: Kulturális antropológia	Baranya megye Ukrajna, Donyec- medence	Magyarországi Németek Pécs-Baranyai Nemzetiségi Köre, „Utak a gyökerekhez” EU-projekt
2006. február - december	A moldvai csángók magyar nyelvi oktatása Tudományterület: Hungarológia	Románia, Pustiana / Pusztina	PTE-BTK Nyelvtudományi Tanszéke Hungarológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Szeminárium
2005 február - június	Egy körzeti iskola megszüntetésének (politikai) narratívái Tudományterület: Szociológia, kulturális antropológia	Zalaszentgróti kistérség	NKFP-kutatás: „Az aprófalvak és aprófalusiak esélyegyenlőségéért” MTA-RKK és PTE-BTK Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék

Tudományos tagságok

Időpont	Tagság
2010 óta	Magyar Kulturális Antropológiai Társaság tagja
2008 óta	Pro Scientia Aranyérmesek Társaságának tagja

Konferencia-előadások száma: 16

Ebből nemzetközi konferencia-előadás száma: 4

Kitüntetések és díjak:

Időpont	Díj
2007. november 12.	Pro Scientia Aranyérem díj
2007. április	Első helyezés, különdíj és Pro Scientia-díj az OTDK-án Társadalomtudományi Szekcióban, Kulturális és Szociális Antropológia alszekcióban két pályaművel.

VII. Publikációs jegyzék

Referált szakmai folyóiratban megjelent cikkek:

BAUMANN Tímea: Kopács mint az emlékezet helye és az emlékezetre ható jelek a térben, *Tér és Társadalom*, 25. évfolyam, 2011/2, 125-144. (ISSN 0237-7683)

BAUMANN Tímea: „... még ha száz évig élnék, akkor se menne ki a fejemből...”, *Forrás*, 2011/7-8, 49-93 (ISSN 0133-056X)

BAUMANN Tímea: „A könyvbe’ van az írásod”: Egy kopácsi napló élete, *Regio*, 2009/1., 61-84. (ISSN 0865-557X)

BAUMANN Tímea: Női emlékezet a délszláv háborúra, *Kultúra és Közösség*, 2007/2-3, 102-112. (ISSN 0133-2597)

BAUMANN Tímea: „Maradjon emlékezet?": Női narratívák a délszláv háborúról a kopácsi magyarok körében, *Regio*, 2007/2, 141-159. (ISSN 0865-557X)

Lektorált konferencia-kiadványban megjelent tanulmányok:

BAUMANN Tímea: Tour de Délvidék: Az etnikai táj prezentációja egy kerékpártúra kulisszái között, In: Fejős Zoltán (szerk.): *Színre vitt helyek*, Budapest, Néprajzi Múzeum, 2011, 127-139. (ISSN1586-7986, ISBN 978-963-940-71-2)

BAUMANN Tímea: „Krónikása leszek elfogyó népemnek” A kopácsi magyarok délszláv háborús emlékezete két napló tükrében, In: Szele Bálint (szerk.): *Pro Scientia Aranyérmesek IX. Tudományos Konferenciája*, Budapest, Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, 2009, 73-78. (ISBN 978-963-88289-0-3)

BAUMANN Tímea: „Meséld el, hogyan volt, mikor majdnem agyonütöttek a szerbek!": A délszláv háború diskurzusai és lokális elbeszélései a kopácsi magyaroknál, In: Kovács Éva – Orbán Jolán – Kasznár Veronika Katalin (szerk.): *Látás, tekintet, pillantás: A megfigyelő lehetőségei*, Budapest – Pécs, Gondolat – PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 2009, 156-175. (ISBN 978-963-693-153-7, ISSN 1789-5499)

Szerkesztett kötetben megjelent tanulmányok:

BAUMANN Tímea: Bokor József: Nyelviség és magyarság a Muravidéken, [Könyvismertetés] In: Szűcs Tibor – Nádor Orsolya (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv 12.*, Pécs, PTE-BTK, 2011, 189-192 (ISSN 1585-9673)

BAUMANN Tímea: „... még ha száz évig élnék, akkor se menne ki a fejemből...”, In: Bognár Zsolt (szerk.): *Malenkij robot*, Pécs, Kiadó: Matkovitsné Kretz Eleonóra, 2009, 158-173. (ISBN 978-963-06-8073-8)

BAUMANN Tímea: Tokaji aszú, Pick szalámi, Langosch... és ókeresztény mauzóleum?: A hungarikum diskurzusa és kapcsolata a kulturális örökséggel, Nádor Orsolya – Szűcs Tibor (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv*, Pécs, PTE-BTK, 2009, 107-124. (ISSN 1585-9673)

BAUMANN Tímea: Kinek kell ez az iskola? In: Váradi Monika Mária (szerk.): *Kistelepülések lépéskényszerben*. Budapest, Ú-M-K, 2008, 568-591. (ISBN 978-963-9609-89-1)

BAUMANN Tímea – SZABÓ Veronika – VADON Eszter: Nyelvélesztés Pusztinán: Egy terepmunka tapasztalatai, Nádor Orsolya – Szűcs Tibor (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv 8.*, Pécs, PTE-BTK, 2007, 113-128. (ISSN 1585-9673)

BAUMANN Tímea: Mezővári gyermekek nyelvi szocializációja: Az additív kétnyelvűség esélyei a kárpátaljai magyarok körében, In: Medve Anna – B. Nagy Ágnes – Szépe György (szerk.): *Anyanyelvi nevelési tanulmányok II*, Pécs, Iskolakultúra, 2006, 7-27. (ISBN 963-8674-53-9, ISSN 1586-202X)

BAUMANN Tímea – JÁMBOR Emília: A kopácsi magyarok nyelvhasználata és anyanyelvi iskolázása, Nádor Orsolya – Szűcs Tibor (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv*, Pécs, PTE-BTK, 2006, 99-118. (ISSN 1585-9673)

BAUMANN Tímea: Mezővári gyermekek nyelvi szocializációja: Az additív kétnyelvűség esélyei a kárpátaljai magyarok körében, Nádor Orsolya – Szűcs Tibor (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv*, Pécs, PTE-BTK, 2005, 87-103. (ISSN 1585-9673)

Recenziók, könyvismertetések:

BAUMANN Tímea: Délszláv körkép magyar szemmel, nemcsak magyar szempontból: Recenzió Juhász György: *Utak és útvesztők. Délszláv körkép című kötetéről, Szőrös kő. Irodalom, Művészet, Kritika*, 2007/4-5, 63-65. (ISSN 1335-6321)

BAUMANN Tímea: Olvasókönyv csángómagyarok részére: Recenzió Ciceu Anton – Csicsó Antal: *Buchet – Bokréta című tankönyvéről*, Nádor Orsolya – Szűcs Tibor (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv 10.*, Pécs, PTE-BTK, 2009, 195-200. (ISSN 1585-9673)

BAUMANN Tímea: Recenzió Hegedűs Rita és Nádor Orsolya (szerk.): *Magyar nyelvmester: A magyar mint idegen nyelv – hungarológiai alapismeretek című kötetéről. Modern nyelvoktatás. 2008/1-2.* 134-136. (ISSN 1219-638X)

BAUMANN Tímea – LÉVAI Gábor: A társadalomtudományok multikulturalizmusa avagy Miként szólaljon meg a határon túli magyar tudományosság?: Recenzió Papp Richárd (szerk.): *Délvidék/Vajdaság. Társadalomtudományi tanulmányok című kötetéről, REGIO*, 2007/4, 178-183. (ISSN 0865-557X)

Fordítások:

BOGNER, Artur – ROSENTHAL, Gabriele: A kirekesztettek „el nem beszélt” történetei és relevanciájuk (poszt)konfliktusalkozatok elemzésénél: Kollektív erőszak áldozataival készített interjúk Észak-Ugandából, a Nyugat-Nílus Régióból, fordította Baumann Tímea, *Néprajzi Látóhatár*, 2014/1, megjelenés alatt (ISSN 1215-8097)

GRETSCHKE, Heike Mónika: „Beléptem?” – Etnometodológiai reflexiók egy plurilokális, számítógépes közvetítésű terepen végzett etnográfiai kutatásról, fordította Baumann Tímea, *Néprajzi Látóhatár*, 2014/4, megjelenés alatt (ISSN 1215-8097)

ROSENTHAL, Gabriele: Módszertani kihívások interkulturális vizsgálatok esetében: Többszörösen keresztező alakzatok ciszjordániai bennfentesek és kirekesztettek körében, fordította Baumann Tímea, *socio.hu*, megjelenés alatt (ISSN 2063-0468)

Szerkesztett kötet:

SZŰCS Tibor – NÁDOR Orsolya – BAUMANN Tímea (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv 15.*, Pécs, PTE-BTK, 2014, megjelenés alatt (ISSN 1585-9673)